

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 25.06.2013 nr 4-3-93-13

Meie 07.08.2013 nr 9-2/130960/1303444

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses
Tsiiviilkohtumenetluse seadustiku § 131 lg 1 põhiseaduspärasus**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-23-13 arvamust 01.07.2010 kuni 30.06.2012 kehtinud tsiiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 131 lg 1 Eesti Vabariigi põhiseadusele (edaspidi Põhiseadus) vastavuse kohta.

Tutvusin Tallinna Ringkonnakohtu 29.06.2013 määrusega 2-10-38846 ning elektroonilise kohtuinfosüsteemi (KIS) vahendusel muude selle tsiiviilasja materjalidega ning leian, et Tallinna Ringkonnakohtu valitud TsMS § 131 lg 1 ei ole asjassepuutuv. Seetõttu ei ole ka taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve algatamiseks lubatav.

Selgitan järgnevalt oma seisukohta. Ühtlasi annan teada, et ei soovi asja lahendamist suulises menetluses.

I Vaidlusalune säte

Tsiiviilkohtumenetluse seadustik

„§ 131. Hagihind juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamise ja tühisuse tuvastamise puhul (kehtivus 14.06.2010 kuni 31.12.2010 ehk hagi esitamise ajal 10.08.2010)

(1) Osahingu või aktsiaseltsi organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja otsuse tühisuse tunnustamise hagi puhul on hagihind 1/10 aktsia- või osakapitalist. Osahingu või aktsiaseltsi organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja otsuse tühisuse tunnustamise hagi puhul ei loeta hagihinda väiksemaks kui 25 000 krooni ja suuremaks kui 500 000 krooni.

[--]“

„§ 131. Hagihind juriidilise isiku otsuse kehtetuks tunnistamise ja tühisuse tuvastamise puhul (kehtivus 01.01.2011 kuni 30.06.2012 ehk apellatsioonkaebuse esitamise ajal 02.02.2012)

(1) Osahingu või aktsiaseltsi organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja otsuse tühisuse tunnustamise hagi puhul on hagihind 1/10 aktsia- või osakapitalist. Osahingu või aktsiaseltsi

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja otsuse tühisuse tunnustamise hagi puhul ei loeta hagihinda väiksemaks kui 1595 eurot ja suuremaks kui 31 955 eurot.

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Kohtuasjas 2-10-38846 menetles Tallinna Ringkonnakohus hagi aktsionäride üldkoosoleku otsuse sisu tuvastamise või kehtetuks tunnistamise asjas.
2. Hagejad esitasid 10.08.2010 Harju Maakohtule hagi. Harju Maakohus määras 27.08.2010 hagihinnaks 500 000 krooni. Kohus lähtus TsMS § 131 lõikest 1 (1/10 kostja aktsiakapitalist moodustas 10 800 000 krooni, mistõttu kohaldus sätte maksimummäär 500 000 krooni). Tulenevalt hagi esitamise ajal kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõikest 1 ja lisast 1 tuli hagihinna 500 000 krooni puhul tasuda riigilõivu 50 000 krooni. Hagejad tasusid riigilõivu selles summas.
3. 03.01.2012 jättis Harju Maakohus hagi rahuldamata.
4. 02.02.2012 esitasid hagejad apellatsioonkaebuse ning tasusid riigilõivu 3195,58 eurot. Hagejad ei tõstatanud apellatsioonkaebuses tsiviilasja hinna ega ka selle arutamise aluseks olnud TsMS § 131 lg 1 põhiseaduspärasuse küsimust.
5. Tallinna Ringkonnakohus jättis 30.04.2012 maakohtu otsuse muutmata ja apellatsioonkaebuse rahuldamata. Hagejad pöördusid Riigikohtusse, kes tühistas 10.12.2012 Tallinna Ringkonnakohtu otsuse ja saatis asja uueks läbivaatamiseks ringkonnakohtusse.
6. **Tallinna Ringkonnakohus tühistas 05.03.2013 Harju Maakohtu 03.01.2012 otsuse ning tegi uue otsuse, millega rahuldab hagi ning jättis kõik menetluskulud kostja kanda.** 04.04.2012 pöördusid nii kostja kui ka hagejad¹ Riigikohtusse, kes jättis 12.06.2013 kassatsioonkaebused menetlusse võtmata. **Seetõttu jõustus Tallinna Ringkonnakohtu 05.03.2013 otsus.**
7. 27.03.2013 esitasid hagejad Tallinna Ringkonnakohtule taotluse enammakstud riigilõivu tagastamiseks, milles taotleti alternatiivselt kas hagihinna arutamise aluseks olnud TsMS § 131 lg 1 või riigilõivude arutamise aluseks olnud riigilõivuseaduse vastavate sätete Põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamist.
8. 29.05.2013 tunnistas Tallinna Ringkonnakohus Põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata TsMS § 131 lg 1 (01.07.2010 kuni 30.06.2012 kehtinud redaktsioonis) osas, mis nägi ette, et aktsiaseltsi organi otsuse kehtetuks tunnistamise ja otsuse tühisuse tunnustamise hagi puhul on hagihind 1/10 aktsiakapitalist. Ühtlasi luges kohus hagihinnaks 1 595 eurot (25 000 krooni) ning määras nii hagi esitamisel 10.08.2010 kui ka apellatsioonkaebuse esitamisel 02.02.2012 tasumisele kuulunud riigilõivu suuruseks 319,55 eurot, ning tagastas hagejatele enammakstud riigilõivu osa. Tallinna Ringkonnakohus edastas määruse põhiseaduslikkuse järelvalve menetluse läbiviimiseks Riigikohtule.

---

¹ Kuigi Tallinna Ringkonnakohus rahuldab hagi, jättis ta otsuses rahuldamata hagejate eelistusnõude tuvastada 10.05.2010 toimunud aktsionäride korralise üldkoosoleku päevakorrapunkti 4 sisu.

9. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.² Mittelubatava hagi või kaebuse menetlemine võrdub kohtu omaalgatusega ja peaks olema välistatud, mistõttu peaks olema välistatud ka mittelubatava hagi või kaebuse kohtumenetlusest välja kasvanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus (tingimusel, et hagi või kaebus oli mittelubatav selle esitamise ajal kehtinud kohtumenetluse seadustiku järgi).³ Lisaks tuleb normi asjassepuutuvuse üle otsustamisel hinnata, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi.⁴

10. Konkreetse kohtuasja puhul määras esiteks Harju Maakohus 27.08.2010 hagihinnaks 500 000 krooni. TsMS § 136 lg 4 kohaselt võib tsiviilasja hinna kohta tehtud määrust kohus muuta kuni asja lahendamiseni selles kohtuastmes. Kohus võib hinna muuta ka asja lahendava kohtulahendiga. Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt võis maakohtu määruse peale tsiviilasja hinna kindlaksmääramise või selle muutmise kohta kumbki pool esitada määruskaebuse, kui tsiviilasja hind oli määratud summaga üle 100 000 krooni.⁵ TsMS § 661 lg 2 kohaselt on määruskaebuse esitamise üldine tähtaeg 15 päeva määruse kättetoimetamisest alates. Hagejad ei kasutanud võimalust vaidlustada tsiviilasja hinna seadusega ettenähtud kaebekorda järgides. Samuti ei tehtud seda ka 02.02.2012 apellatsioonkaebust esitades. Ka Harju Maakohus ei pidanud vajalikuks hagihinna muuta (sh tõstatada küsimust TsMS § 131 lg 1 põhiseaduspärasusest). Võib järeldada, et hagihinna suuruse küsimus (ega ka selle alusel arvatud riigilõivu suurus) ei olnud hagejate jaoks sellise kaaluga ega ka problemaatiline, mis oleks takistanud oma õiguste kaitseks kohtu poole pöördumist ja kohtumenetluses osalemist. Samuti ei tekkinud kohtul endal kahtlust selle õiguspärasuse kohta.

11. Teiseks määras tsiviilasja hinna apellatsiooniastmes kindlaks Tallinna Ringkonnakohtus oma 07.02.2012 määrusega (31 955,82 eurot). Asi lahendati „selles kohtuastmes“ (TsMS § 136 lg 4) 05.03.2013. Ka ringkonnakohtu otsuses ei käsitletud tsiviilasja hinna suuruse küsimust (kuigi TsMS § 137 lg 1¹ kohaselt võib kõrgema astme kohus asja hinna muuta, kui see on alama astme kohtus määratud ebaõigesti). Hagejad ei tõstatanud hagihinna Põhiseadusele mittevastavust ka oma 04.04.2013 kassatsioonkaebuses. Kuna tsiviilasi lahendati 05.03.2013 lõplikult apellatsiooniastmes, siis ei luba TsMS § 136 lg 4 hagihinna peale seda enam samas kohtuastmes muuta (s.t ühtlasi võimatust tõstatada sellises staadiumis ka hagihinna arvutamist määrava õigusnormi põhiseaduspärasuse küsimust).⁶

12. Leian, et Tallinna Ringkonnakohtu 29.05.2013 esitatud TsMS § 131 lg 1 põhiseaduslikkuse järelevalve taotlus ei ole menetlusnormide kohaselt lubatav.

13. Lisaks leian, et Tallinna Ringkonnakohtu valitud TsMS § 131 lg 1 ei ole asjassepuutuv norm. Riigikohus on varasemalt selgitanud: „Riigilõivu tasumise kohustuse

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – kommenteeritud väljaanne; § 15, kommentaar 4.1.3.3.

⁴ RKPJKo 31.03.2011, nr [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁵ Vt ka RKTkm 18.12.2012, [3-2-1-171-12](#) p 12 ja RKTkm 21.03.2011, [3-2-1-5-11](#) p 12: „[---] pooled peavad juba menetluse algusest peale arvestama, et menetluses aluseks võetud asja hinnast lähtutakse edaspidi ka menetluskulude kindlaksmääramisel. Kui nad sellega ei nõustu, peavad nad sellele esitama vastuväiteid või kaebuse juba põhimenetluses.“

⁶ Küll aga oleks Riigikohtu viimase aja järjepideva praktika valguses riigilõivu asjades kohtul olnud võimalik ja lubatav algatada põhiseaduslikkuse järelevalve riigilõivu suurus ettenägevate õigusnormide suhtes. Vt viimati RKPJKo 11.06.2013, nr [3-4-1-15-13](#), p-d 18 ja 19.

põhiseaduspärasuse hindamisel on asjassepuutuvad sätted, millest tuleneb hagejale kohustus maksta apellatsioonkaebuselt riigilõivu [---] krooni. Riigilõivu tasumise kohustus ei tulene iseenesest asja hinna määramise sätetest, kuna need ei näe eraldiseivalt ette lõivu maksmise kohustust ega lõivumäära, st üldkogu ei loe asjassepuutuvaks TsMS § 124 lg 1 esimest lauset, § 133 lg-t 1 ega § 137 lg-t 1. Konkreetset lõivu ei näe apellatsioonkaebuselt ette ka TsMS § 139 lg 2 p 3 ja lg 3. [---] Apellatsioonkaebuselt asja hinnast sõltuva konkreetse riigilõivu maksmise kohustuse näevad ette RLS § 56 lg-d 1 ja 19 ning lisa 1 viimane lause. Need sätted loebki kolleegium koostoimes asjassepuutuvaks osas, milles need nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle [---] krooni apellatsioonkaebuselt riigilõivu 3% asja hinnast.⁷

14. Nõustun Riigikohtu seisukohaga. Lisaks märgin, et kuigi hagi hinna määramise säte on osa riigilõivuseaduses sisalduva mittetäieliku õigusnormi struktuurist, on see siiski vaid üks võimalikest alustest riigilõivu suuruse arvutamisel. Riigilõivuseadus näeb ette rea juhtumeid, mil riigilõivu suurus on samas seaduses endas numbrilisena määratud (olenemata sellest, kui suur on tsiviilasja hind) või ei tule riigilõivu üldse tasuda (RLS § 22 lg 2). Hagi hinda kindlaks määrav säte ei ole oluline üksnes riigilõivu suuruse arvutamisel, vaid sellest sõltub ka muu menetluse korraldamine (nt tagatise ja kautsjoni suuruse arvutamine).

15. Minu hinnangul olid hageja taotluse (enammakstud riigilõivu tagastamiseks) lahendamisel asjassepuutuvateks normideks riigilõivu suurust ettenägevad normid, ehk konkreetset juhul hagi esitamise ajal (10.08.2010 ehk 01.01.2009 kuni 31.12.2010) kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 koostoimes osas, mis nägid ette, et hagi hinnaga 450 000 kuni 500 000 krooni tuleb tasuda riigilõivu 50 000 krooni; ning apellatsioonkaebuse esitamise ajal (02.02.2012 ehk 01.01.2011 kuni 30.06.2012) kehtinud RLS § 57 lg 1 ja 22 ning lisa 1 osas, mis nägid ette, et apellatsiooniastmes tsiviilasjas hinnaga 31 955,82 kuni 38 346,98 eurot tuleb tasuda riigilõivu 3 515,14 eurot.

16. Juhul, kui Riigikohus siiski loeb menetlusosaliste õiguste parimat kaitset või menetlusökonomiat silmas pidades lubatavaks Tallinna Ringkonnakohtu 29.05.2013 taotluse alगतada TsMS § 131 lg 1 põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus ning peab võimalikuks hinnata ka eelmises punktis nimetatud riigilõivuseaduse sätete Põhiseadusele vastavust, siis asun seisukohale, et arvestades Riigikohtu praktikat riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses⁸ ja minu menetlusosalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetlustes, on ilmne, et viidatud regulatsioonid on Põhiseadusega vastuolus (kui ülemäära kõrged piirangud kohtusse pöördumiseks).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Hent Kalmo
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

⁷ RKÜKo 12.04.2011, [2-1-062-10](#), p 33.

⁸ RKPJKo 11.04.2013, [3-4-1-31-12](#): Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus tunnustab, et 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõiked 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 28 760 euro 24 senti kuni 31 955 eurot 82 senti tuli hagiavalduselt ja apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 3195 eurot 58 senti.